

महर्षि दयानन्द सरस्वती विश्वविद्यालय, अजमेर

पाठ्यक्रम – सत्र 2019–20

एम. ए. संस्कृत – पूर्वार्द्ध परीक्षा

सामान्यनिर्देशाः –

1. अस्यां परीक्षायां चत्वारि प्रश्नपत्राणि भविष्यन्ति।
2. प्रत्येकं प्रश्नपत्रस्य पूर्णांकाः : 100 समयश्च घण्टात्रयं निर्धारिताः सन्ति।
3. प्रश्नपत्रस्य निर्माणं संस्कृतभाषायाम् एव भविष्यति।
3. प्रत्येकस्मिन् प्रश्नपत्रे 20 प्रतिशत लघूत्तरात्मकप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतमाध्यमेन एव लेखितव्यानि। अन्येषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृत-हिन्दी-अंग्रेजीभाषया वा देयानि।
4. संस्कृतलेखने, हिन्दीलेखने वा देवनागरीलिपि एव मान्या भविष्यति।

प्रथमप्रश्नपत्रम् – वैदिकवाङ्मयम्

समयावधिः – घण्टात्रयम्

पूर्णांकाः – 100

खण्डः	विषयः	अंकाः
1.	ऋग्वेदः	20
2.	यजुर्वेदः अथर्ववेदश्च	20
3.	कठोपनिषद् (प्रथमः अध्यायः)	20
4.	यास्कविरचितं निरुक्तम् (प्रथमः अध्यायः)	20
5.	वैदिकवाङ्मयस्य इतिहासः	20

प्रथमप्रश्नपत्रस्य पाठ्यक्रमः परीक्षायोजना च –

– अधोलिखितसूक्तानाम् आचार्यसायणसहित-दयानन्द-सातवलेकारादीनां भाष्याणां ज्ञानम् अपेक्षितम् अस्ति।

1. ऋग्वेदः (20)
  1. अग्निसूक्तम् (1.12)
  2. मरुतसूक्तम् (1.85)
  3. रुद्रसूक्तम् (2.33)
  4. विश्वामित्र-नदीसंवादसूक्तम् (3.33)
  5. उषस् सूक्तम् (4.51)
  6. अश्विन सूक्तम् (7.71)
  7. वरुणसूक्तम् (7.86)
  8. पुरुषसूक्तम् (10.90)
  9. वाक् सूक्तम् (10.125)
  10. नासदीयसूक्तम् (10.129)

(क) – ऋग्वेदस्य द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या $2 \times 7 = 14$

(ख) – एकस्य सूक्तस्य सारः 6
2. यजुर्वेदः अथर्ववेदश्च (20)
  - (1) यजुर्वेदः – शुक्लयजुर्वेदस्य शिवसंकल्पसूक्तम् – 34तमः अध्यायः (1 – 6 मन्त्राः)
  - (2) अथर्ववेदः – 1. मेधाजननसूक्तम् (1.1) 2. शालानिर्माणसूक्तम् (3.12)
  3. राष्ट्रसभासूक्तम् (3.4) 4. उच्छिष्टब्रह्मसूक्तम् (11.7)
  5. पृथिवीसूक्तम् (12.1) 1 – 15 मन्त्राः

(क) – यजुर्वेदस्य अथर्ववेदस्य च द्वयोः मन्त्रयोः व्याख्या $2 \times 7 = 14$

(ख) – एकस्य सूक्तस्य सारः 6
3. कठोपनिषद् (प्रथमः अध्यायः) (20)

(अ) एकस्य मन्त्रस्य व्याख्या एकस्य च अनुवादः $2 \times 5 = 10$

(ब) पंचलघूत्तरात्मकप्रश्नानाम् उत्तराणि (संस्कृतमाध्यमेन) $5 \times 2 = 10$
4. यास्कविरचितं निरुक्तम् (प्रथमः अध्यायः) (20)

(अ) पंक्तिद्वयस्य व्याख्या हिन्दीमाध्यमेन $2 \times 5 = 10$

(ब) पंचपदानां निर्वचनानि (संस्कृतमाध्यमेन) $5 \times 2 = 10$
5. वैदिकवाङ्मयस्य इतिहासः (20)

– संहिता, ब्राह्मणग्रन्थाः, आरण्यकाः, उपनिषद् सूत्रसाहित्यं च

सहायकग्रन्थाः – पूर्ववत्

द्वितीयप्रश्नपत्रम् – ललितसाहित्यं साहित्यशास्त्रं च
समयावधिः – घण्टात्रयम्

पूर्णांकाः – 100

खण्डः	विषयः	अंकाः
1.	दूतकाव्यम् – कालिदासविरचितं मेघदूतम्	25
2.	रूपकम् – शूद्रकविरचितं मृच्छकटिकम्	25
3.	गद्यकाव्यम् – बाणभट्टरचितं हर्षचरितम् (पंचमः उच्छ्वासः)	25
4.	साहित्यशास्त्रम् – विश्वनाथविरचितं साहित्यदर्पणम्	25

प्रथमः, द्वितीयः परिच्छेदः (सम्पूर्णः), तृतीयः परिच्छेदः (1-28 कारिकाः)

द्वितीयप्रश्नपत्रस्य पाठ्यक्रमः परीक्षायोजना च –

1.	दूतकाव्यम् – कालिदासविरचितं मेघदूतम् (25)	
	(क) द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या	$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
	(ख) एकस्य प्रश्नस्य सविस्तरम् उत्तरम् (संस्कृतमाध्यमेन)	10
2.	रूपकम् – शूद्रकविरचितं मृच्छकटिकम्	(25)
	(क) द्वयोः श्लोकयोः व्याख्या	$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
	(ख) पंचलघूत्तरात्मकप्रश्नानाम् उत्तराणि (संस्कृतमाध्यमेन)	$5 \times 2 = 10$
3.	गद्यकाव्यम् – बाणभट्टरचितं हर्षचरितम् (पंचमः उच्छ्वासः) (25)	
	(क) द्वयोः गद्यावतरणयोः व्याख्या	$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
	(ख) एकस्य प्रश्नस्य सविस्तरम् उत्तरम्	10
4.	साहित्यशास्त्रम् – विश्वनाथविरचितं साहित्यदर्पणम् (25)	
	प्रथमः, द्वितीयः परिच्छेदः (सम्पूर्णः), तृतीयः परिच्छेदः (1-28 कारिकाः)	
	(क) द्वयोः कारिकयोः व्याख्या	$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
	(ख) टिप्पणीद्वयम्	10

सहायकग्रन्थाः – पूर्ववत्

तृतीयप्रश्नपत्रम् – भारतीयदर्शनम्

समयावधिः – घण्टात्रयम्

पूर्णांकाः – 100

खण्डः	विषयः	अंकाः
1.	सांख्यदर्शनम् – ईश्वरकृष्णविरचिता सांख्यकारिका	25
2.	न्यायदर्शनम् – केशवमिश्रविरचिता तर्कभाषा (प्रामाण्यवादपर्यन्तम्)	30
3.	वेदान्तदर्शनम् – सदानन्दविरचितः वेदान्तसारः	25
4.	मीमांसादर्शनम् – लौगाक्षिभास्करविरचितः अर्थसंग्रहः	20

तृतीयप्रश्नपत्रस्य पाठ्यक्रमः परीक्षायोजना च –

1.	सांख्यदर्शनम् – ईश्वरकृष्णविरचिता सांख्यकारिका (25)	
	(क) द्वयोः कारिकयोः व्याख्या	$2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
	(ख) एकस्य प्रश्नस्य सविस्तरम् उत्तरम् (संस्कृतमाध्यमेन)	10

2. न्यायदर्शनम् – केशवमिश्रविरचिता तर्कभाषा (प्रामाण्यवादपर्यन्तम्)
(30)
(क) एकस्य गद्यावतरणस्य व्याख्या 8
(ख) द्वयोः कारिकयोः व्याख्या $2 \times 6 = 12$
(ग) टिप्पणीद्वयम् $2 \times 5 = 10$
3. वेदान्तदर्शनम् – सदानन्दविरचितः वेदान्तसारः (25)
(क) द्वयोः गद्यावतरणयोः व्याख्या $2 \times 7\frac{1}{2} = 15$
(ख) पंचलघूत्तरात्मकप्रश्नानाम् उत्तराणि (संस्कृतमाध्यमेन) $5 \times 2 = 10$
4. मीमांसादर्शनम् – लौगाक्षिभास्करविरचितः अर्थसंग्रहः (20)
(क) व्याख्याद्वयम् $2 \times 5 = 10$
(ख) टिप्पणीद्वयम् $2 \times 5 = 10$
- सहायकग्रन्थाः – पूर्ववत्
-

चतुर्थप्रश्नपत्रम्
– पूर्ववत्

पंचमप्रश्नपत्रम्
– पूर्ववत्

अर्चना भार्गव

प्रो. अर्चना भार्गव
संयोजक
बोर्ड ऑफ़ स्टडीज़